

THE FUTURE OF PATANI

เส้นทางสู่อนาคตปาตานี

สารบัญ

บทบรรณาธิการ	3
เรียม่าย้อย เวทีนำเสนอรายงานพิเศษ เส้นทางหยุดเลือด การต่อรองสู่การ “ไม่ฆ่า” ณ ปาตานี	6
ชัยวัฒน์ สกตาอนันท์ : อ่าน อนาคตปาตานี	9
ชัยวัฒน์ สกตาอนันท์ : อ่าน อนาคตปาตานี (ตอนจบ)	14
หลากหลายทัศนะ จากเวทีวิพากษ์ การเจรจา สู่ อนาคตปาตานี	16
หยิ่งเสียงพลเมือง : สร้างสมดุลการสื่อสารสันติภาพปาตานี/ชายแดนใต้	22
เก็บความจากเวทีวิชาการ	28

Patani Forum Team : บรรณาธิการ เอกรินทร์ ต่วนศิริ ปรัชญา ไช้ะอิตต์, อับดุลเลาะ หมัดอะด้า, อาอิชะห์ กายแก้ว,
นูริมะห์ ปือราเฮง ออกแบบและจัดรูปเล่ม อารีฟีน หะมิดง
จดหมายข่าว ฉบับที่ 9

ติดต่อ Patani Forum 112/21 หมู่ 5 ถนนหนองจิก ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี 94000

Email Address : editor.pataniforum@gmail.com

Web Site Address : www.pataniforum.com

Facebook : <http://www.facebook.com/pataniforum>

ย้อนเส้นทางความรู้สึก

(1) การศึกษากับการเมือง

ปาฐกถาเพื่อฉลองวาระครบรอบ 10 ปีโครงการ Public Intellectuals Project ของ Nippon Foundation ที่มหาวิทยาลัย Ateneo de Manila, 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 โดย ศ.ดร. เบน แอนเดอร์สัน ภายใต้หัวข้อ "ทำไมบทบาทของปัญญาชนสาธารณะจึงเสื่อมถอยลง?" เป็นบทปาฐกถา ที่ได้อธิบาย บทบาทของปัญญาชนสาธารณะในอาเซียน ภายใต้บริบทของสังคม การเมือง รวมไปถึงบทบาท/งานวิชาการใหม่ๆ ที่ถูกผลิตขึ้นจากปัญญาชนของอาเซียน

ทำไมบทบาทของมหาวิทยาลัยจึงเสื่อมถอยลง? หากย้อนกลับไปก่อนหน้านี้ 7 เดือน การตื่นตัวทางการเมืองของมหาวิทยาลัยถือว่าเป็นเรื่องที่น่ายินดีไม่น้อยสำหรับเหตุการณ์ “ด้าน พรบ.นิรโทษกรรม” ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ที่ต้องการการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากทุกภาคส่วนของสังคม ต้องถือว่าเหตุการณ์นั้น มหาวิทยาลัยได้ทำหน้าที่ตามหลักประชาธิปไตย หากแต่ทว่าสิ่งที่ต้องระมัดระวังคือ มหาวิทยาลัยต้องไม่เป็น “กองเชียร์” ของพรรคการเมือง หากว่าต้องทำหน้าที่คือ ให้เสรีภาพทางความคิดแก่ทุกหมู่เหล่า ทุกเชื้อชาติ ศาสนา และความเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกัน ควรมีที่ทางมากเพียงพอให้แก่คนที่เห็นต่าง ตราบเท่าที่เราใช้สติปัญญามาเป็นเครื่องมือในการถกเถียง โดยไม่ใช้ความรุนแรง...

สำหรับสถานการณ์รัฐประหารของกองทัพ ผูกขาดทุกอย่าง ขาดอิสระภาพที่จะ question สิ่งที่เกิดขึ้น และถูกทำให้เชื่องๆ และในทางกลับกันเราไม่คาดคิดว่าบ้านเมืองนี้จะมีมหาวิทยาลัยอยู่ ไม่มีแม้แต่เสียงคัดค้านคณะรัฐประหาร ทั้งก่อนหน้านี้ 7 เดือน อปท. ได้มีส่วนร่วมกับการเมืองและไม่ฟังเสียงประชาคมมหาวิทยาลัยทั้งสิ้น แต่วันนี้ผ่านการยึดสิทธิ เสรีภาพ มาหลายวันแล้ว แต่มหาวิทยาลัยกลับเงียบ เหมือนบ้านเมืองนี้ไม่มีมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยแห่งใดที่ไม่มีเสรีภาพทางวิชาการ มหาวิทยาลัยแห่งนั้นย่อมจะไม่บรรลุถึงสัจจะความจริงได้เลย การค้นคว้าแสวงหาความจริงคือภารกิจที่สำคัญที่สุดของมหาวิทยาลัย

เสรีภาพทางวิชาการเป็นวัฒนธรรมของปัญญาชน เป็นวัฒนธรรมที่ตกทอดมานานหลายพันปี ซึ่งบรรพบุรุษของเราได้มอบหมายไว้ให้เป็นมรดก และปัญญา (wisdom) ที่ได้สอนกันมาตั้งแต่สมัยอริสโตเติลแล้ว เราถือว่าการยืนหยัดในเรื่องเสรีภาพทางวิชาการเป็นความกล้าหาญของปัญญาชน เป็นเจตนารมณ์ที่สืบทอดและมีพื้นฐานมาจาก Natural Rights สิทธิโดยชอบธรรมตามธรรมชาติของมนุษย์

ส่วนฝ่ายปัญญาชนเองนั้นจะได้รับการ respect หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับว่าฝ่ายครูบาอาจารย์ได้ซื้อสัตย์ต่ออุดมการณ์มากน้อยเพียงใด คือสอนลัทธิและมีชีวิตที่เป็นพยานต่อลัทธิจะเท่านั้น

หากใช่แต่เพียงคอยทำหน้าที่ ห้ามปรามนักศึกษา ปัญญาชน โดยเฉพาะการแสดงออกทางการเมือง เพราะหากพวกเขาเลือกและตัดสินใจแล้ว ก็ควรจะเคารพ เพราะพวกเขาก็ต้องรับผิดชอบและเรียนรู้จากสิ่งที่กระทำ ไม่ว่าจะเป็นแง่บวกและลบ หากเป็นไปได้พร้อมกันนั้นเราควรปกป้องเสรีภาพการแสดงออกของพวกเขาที่ใช้วิธีการสันติวิธี แม้ว่าจะคิดต่างกับครูบาอาจารย์

(2) สื่อใหม่กับความรุนแรง

เป็นอันรับรู้และแน่ชัดเสียแล้วว่า การสื่อสารในพื้นที่ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เครื่องมือในการติดต่อประสานงานและการรับรู้ข่าวสาร เกือบทุกคนที่มีโทรศัพท์ smart phone ได้ใช้ Program Line ในการติดต่อ แลกเปลี่ยนข้อมูล เกี่ยวกับความรุนแรง มีการสร้างกลุ่ม Line เป็นของตัวเอง ตั้งแต่ระดับ อบต. ครู ตำรวจ ทหาร ได้มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อสื่อสารข้อมูลในพื้นที่ อาจจะกล่าวได้ว่า ภูมิทัศน์ข่าวสาร Media Landscape ได้เปลี่ยน องค์ประธาน (Subject) มาเป็นคนที่อาศัยในพื้นที่นั้นๆจากก่อนหน้านี้ ได้แต่ฟังนักวิเคราะห์และนักข่าวทีวี

ซึ่งพื้นที่ Line ได้เป็นพื้นที่ของข้อมูลข่าวสารและตรวจสอบข้อมูลกันเองของกลุ่มline ด้วยกัน การตั้งกลุ่ม line จะมีการตั้งค่าเป็นกลุ่มปิด เฉพาะคนที่ไว้ใจได้เท่านั้น และหากมีการรายงานมั่ว/ไม่จริง ก็จะถูกตัดออกไป หรือไม่ได้รับความสนใจจากคนในกลุ่ม

วันนี้ในพื้นที่มายอ ได้รับแจ้งข่าวสารจาก line กลุ่ม ของครูคนหนึ่งได้บอกว่า จะมีการวางระเบิดในพื้นที่ และบอกให้ทางผมออกจากพื้นที่ และระหว่างพักกินข้าวเที่ยง แม่คำก็บ่นถึงความผิดปกติของผู้คนที่เจียบเหงา เมื่อฟังข้อมูลหลายนี้ ทำให้เกิดความหวาดกลัว เพราะเราไม่ใช่คนในพื้นที่ แต่เมื่อได้ฟังและสังเกตตอนขับรถกลับมีทหารตรวจค้นบนท้องถนนมากเป็นพิเศษ

และอย่างเช่นวันนี้ ระเบิดลานจอจรด รพ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี ทำให้มีคนบาดเจ็บจำนวนมาก การรับรู้ข่าวสารของคนพื้นที่จำนวนไม่น้อยรู้จัก Line มากกว่าข่าวในทีวีหรือวิทยุ ที่ต้องรอถึงชั่วโมงข่าว กว่าได้รับข้อมูล

ขอประมาณความรุนแรงที่กระทำต่อ "โรงพยาบาล" ซึ่งเป็นพื้นที่ของคนทุกคน ไม่ว่าพุทธหรือมุสลิม ไม่ว่าผู้รักษาหรือพวกแยกดินแดน ไม่ว่าคนใส่เครื่องบินหรือพลเรือน เมื่อบาดเจ็บ/ ล้มป่วย/แม้กระทั่งการคลอดชีวิตใหม่ขึ้นมา โรงพยาบาลคือสถานที่แรกๆของพวกเราทุกคน ไม่ใช่หรือ

(3) อนาคตของเราทุกคน

การเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองไทย ทำให้อนาคตทั้งสังคมไทย ต้องตกอยู่ภายใต้แผนปฏิรูปของคณะรักษาความสงบ แนนอนสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยตามกรอบนโยบายของ คสช. แต่อีกนั่นแหละ ท่ามกลางบรรยากาศทางการเมืองที่ไม่เอื้ออำนวยให้มีการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ทางทีมปาตานีฟอรัม จึงต้องใช้ห้วงเวลานี้ทำการเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารร่วมกับพี่น้องภาคประชาสังคมด้านสื่อ ที่มาช่วยประชุมและออกแบบการทำงานร่วมกัน โดยได้รับการสนับสนุนและให้คำแนะนำจากกัลยาณมิตรอย่างดียเยี่ยม

ภาวะการที่อนาคตไม่แน่นอน เราคงไม่สามารถฝากอนาคตกับใครได้ เราจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างความเข้มแข็งให้แก่ตัวเอง นั่นหมายถึงความพร้อมที่จะเตรียมรับมือกับข้อท้าทายที่จะฟันฝ่าหมอกฝนความรุนแรงที่กำลังปกคลุมสังคม เราคงต้องอาศัยองค์ความรู้ใหม่ๆค่อยๆพัฒนาที่จะเป็นเครื่องมือสันติวิธีที่จะโอบอุ้มความเห็นพ้องต้องกัน เรื่องของวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรง

มีคำกล่าวว่า "อนาคตเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน" คงจะเป็นเรื่องจริง หากทว่า ภาพอนาคตของคนจินตนาการถึงความสันติ ก็เป็นภาพขับน้ำตาให้แก่คนทำงานภาคประชาสังคมต่อไป อย่างน้อยๆ ก็เพื่อให้พวกเขามีแรงฝันทำงานต่อไป ไม่หยุดชะงักจนระหว่างทางสักก่อน เครื่องจักรสันติภาพรอคอยที่จะทำงานต่อไป

ด้วยมิตรภาพ

เอกรินทร์ ต่วนศิริ

เรียกน้ำย่อย เวทีนำเสนอรายงานพิเศษ เส้นทางหยุดเลือด การต่อรอง สู่การ “ไม่ฆ่า” ณ ปาดานี

เริ่มแล้วสำหรับการนำเสนอและวิพากษ์รายงานพิเศษของปาดานีฟอรัมโดยใช้ชื่อว่า เส้นทางหยุดเลือด การต่อรองสู่การ “ไม่ฆ่า” ณ ปาดานี เมื่อ 21 เมษายน 2557 ณ โรงแรม ปาร์ควิว รีสอร์ท จังหวัดปัตตานี โดยในการจัดเวทีครั้งนี้ มุ่งหวังให้เกิดบรรยากาศ การวิพากษ์ และถกเถียง เกี่ยวกับข้อมูล มุมมอง และบทวิเคราะห์ ต่อประเด็นการเจรจาระหว่างรัฐไทยกับกลุ่มขบวนการ BRN ซึ่งเป็นรายงานฉบับต่อเนื่องจากรายงานพิเศษฉบับแรก “การเจรจาสันติภาพระหว่างมุสลิมมลายูและรัฐไทย” ที่เคยเผยแพร่ไปแล้วเมื่อช่วงปลายปี 55 ที่ผ่านมา

การนำเสนอและวิพากษ์รายงานพิเศษของปาดานีฟอรัมฉบับนี้ที่ผ่านมาไม่เคยเปิดเผยต่อสาธารณะชนมาก่อน ก่อนจะมาเปิดเผยในเวทีครั้งนี้ ทั้งนี้ข้อมูลในรายงานพยายามจะชี้ให้เห็นแง่มุมของความเคลื่อนไหว การเจรจาสันติภาพระหว่างรัฐไทยกับกลุ่มขบวนการที่ไม่ได้ปรากฏขึ้นบนหน้าสื่อกระแสหลัก หรือการถกเถียงในวงกว้าง อีกทั้งได้นำเสนอบทวิเคราะห์และทิศทางสู่สันติภาพ อันมีแนวโน้มให้เห็นอนาคต ของสันติภาพชายแดนใต้/ปาดานี

อย่างไรก็ตามก่อนจะไปถึงรายละเอียดของมุมมอง บทวิพากษ์ ปาดานี ฟอรัม ก็จะขอนำเสนอให้เห็นบรรยากาศ ภาพรวมของงานในเบื้องต้น ทั้งนี้ในส่วนของแง่มุมอื่นๆ จะนำเสนอในงานเขียนชิ้นต่อไป

เวทีนำเสนอรายงานปาดานี ฟอรัมในชื่อว่า เส้นทางหยุดเลือด:การต่อรองสู่การ “ไม่ฆ่า” ณ ปาดานี

สำหรับบรรยายภาคโดยรวม งานเริ่มในช่วงบ่ายโมงกว่า มีผู้เข้าร่วมที่มาจากกลุ่มองค์กรหลากหลาย ทั้งตำรวจ ทหาร ข้าราชการ นักวิชาการ เยาวชน และภาคประชาสังคม และมีทยอยมาเรื่อยๆ ก่อนเข้าสู่บรรยายภาคของงานที่มีวิทยากรวิพากษ์รายงานตอบรับการรับเชิญ คือ ผศ.ดร.ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี ผู้อำนวยการสถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ ผศ.ดร.วัลักษณ์กมล กมล คณะบดีคณะวิทยาการสื่อสาร มอ.ปัตตานี และ สุโฮมิ ดุละสะ ตัวแทนจากสหพันธ์นิสิตนักศึกษาและเยาวชนปาตานี (PerMAS) นำเสนอรายงานโดย ดอน ปาตาน ผู้อำนวยการฝ่ายการต่างประเทศ ปาตานี ฟอรัม

สำหรับประเด็นที่ถกเถียง และแลกเปลี่ยนกันมาในเวทีครั้งนี้ มีหลากหลายแง่มุม ผู้เข้าร่วมในเวทีมองว่า รายงานทั้งก่อนหน้านี้นี้ และฉบับล่าสุด นับเป็นครั้งแรกที่เปิดเผยมต่อสาธารณะอย่างเป็นทางการที่พยายามชี้ให้เห็นการเปิดพื้นที่เจรจาโดยรัฐไทยกับกลุ่มขบวนการ BRN

ขณะที่ในเนื้อหาของรายงาน ก็จะกล่าวถึงความต่อเนื่องจากการนำเสนอรายงานพิเศษก่อนจะมีการพูดคุยสันติภาพ เมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 56 ซึ่งมีสิ่งที่น่าสงสัย ว่าทำไมไม่มีความริบเร่งในการเปิดโต๊ะเจรจา หากเมื่อเปรียบเทียบกับความขัดแย้งพื้นที่อื่นในโลก ซึ่งถือว่าเร็วมาก เมื่อไปค้นหาคำตอบ ก็พบว่า การเปิดโต๊ะเจรจาเป็นไปโดยความไม่พร้อมทั้งภาครัฐ และฝ่ายขบวนการ ขณะเดียวกันมีข้อเสนอให้มีการจัดตั้งให้พื้นที่เพื่อให้เกิดการแสดงความรับผิดชอบ หรือไกล่เกลี่ยของแต่ละฝ่าย ที่เรียกว่า “clearing house”

ขณะที่ ผศ.ดร.ศรีสมภพ วิพากษ์ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญว่า รายงานฉบับนี้ มองกระบวนการพูดคุยสันติภาพคนละด้านกับกลุ่มคนที่พาตัวเองไปผสมโรงกลุ่มคนที่เชื่อว่าเป็นความหวังที่จะทำให้กระบวนการสันติภาพที่เป็นจริงเกิดขึ้นได้ ขณะเดียวกันรายงานไม่ได้ชี้ให้เห็นความเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่มีความพยายามขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพ หรือมีความพยายามส่งสัญญาณทางการเมืองอะไรบางอย่างที่ผ่านพื้นที่สาธารณะ อันมุ่งหวังที่อยากให้มีการปรับเปลี่ยนจากภาครัฐ ซึ่งมองว่าเป็นพลังที่จะผลักดันให้การเจรจา การยอมรับระหว่าง 2 ฝ่าย เกิดขึ้นจริง โดยคำนึงถึงความก้าวหน้า 2 ส่วนคือ ส่วนแรกที่มีการเจรจากับกลุ่มขบวนการแบ่งแยกดินแดน ซึ่งเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ชาติไทย ขณะเดียวกันความก้าวหน้าส่วนที่สองคือ การเปิดพื้นที่สาธารณะขับเคลื่อนของภาคประชาชน การเปิดพื้นที่สาธารณะในสังคมไทย ซึ่งเป็น 2 ส่วนที่มีแนวโน้มผลักดันให้เห็นทางออกของปัญหา 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่ชัดเจน แต่ในรายงานฉบับนี้ ไม่ได้นำเสนอแง่มุมตรงนี้ประกอบไปด้วย

ส่วนในแง่มุมของ สุโฮมิ ดุละสะ ตัวแทนจาก PerMAS วิพากษ์ในส่วนการการเข้าสู่รายงาน ช่วงที่เกริ่นนำที่มองว่าการต่อต้านของประชาชนปาตานีเริ่มมาตั้งแต่ช่วง 1960 แต่อันที่จริงเริ่มตั้งแต่ 1786 หรือเมื่อ 200 ปีที่แล้ว ขณะที่เนื้อหาก่อนที่จะมีการเจรจา กล่าวถึงการปฏิบัติทางการทหารของกลุ่มคิดต่างจากรัฐ แต่ไม่ได้ระบุการปฏิบัติการทางการเมืองของฝ่ายขบวนการฯ ซึ่งหากไม่ระบุจะส่งผลกระทบต่อขบวนการ

นักศึกษาที่ถูกเหมารวมไปว่าเป็นกลุ่มการเมืองของฝ่ายขบวนการด้วยเช่นกัน

อีกประเด็นที่ สุโฮมิ ได้ชี้ให้เห็นคือ การเกิดขึ้นของการเจรจาเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ ภายหลังจากนั้นก็มิใช่ข้อเสนอจาก BRN 5 ข้อ ซึ่งในข้อเสนอตรงนั้น 3 ข้อมาจากการเปิดเวทีฟังเสียงประชาชน บิการอ ปาดานิ แต่ในรายงานฉบับนี้ยังไม่ได้ระบุ จึงอยากให้ระบุว่า ความเป็นมาของการปรับท่าทีของทั้งฝ่ายรัฐ และฝ่าย BRN มาจากการขับเคลื่อนของขบวนการนักศึกษา ด้วยเนื้อหาเช่นนี้จึงมองว่า รายงานฉบับนี้ไม่ค่อยมีการนำเสนอการปฏิบัติการทางการเมืองของภาคประชาชน มุ่งเน้นนำเสนอการปฏิบัติการทางการเมืองทหารของทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายขบวนการเท่านั้น

ขณะที่ ผศ.ดร.วลักษณ์มล ซึ่งให้มุมมองในฐานะผู้อ่านและผู้รับสาร ให้ความเห็นเกี่ยวกับการใช้สื่อสมัยใหม่เป็นเครื่องมือเพื่อเผยแพร่กรณีปรากฏการณ์การเจรจาพูดคุยสันติภาพครั้งนี้

ประเด็นแรก รายงานได้พยายามทำให้เห็นภาพอีกระดับหนึ่งของกระบวนการสันติภาพ ซึ่งในกระบวนการสันติภาพที่เกิดจากพยายามของทุกฝ่าย ขณะเดียวกันก็พยายามจะเชื่อมโยงให้เห็นความเป็นมาของรายงานฉบับแรก ขณะเดียวกันรายงานฉบับนี้สามารถทำให้เกิดการตั้งคำถามถึง เกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพที่รับรู้ผ่านกระแส สื่อกระแสหลัก ที่รับรู้ระดับสาธารณะ

ประเด็นที่สอง เนื้อหาของรายงานมองว่า กระบวนการสันติภาพล้นเหลือ ซึ่งก็เป็นเรื่องเศร้าสำหรับคนในพื้นที่ แต่พอจะมีแง่มุมอื่นอีกหรือไม่ที่พอทำให้มีความหวัง และส่วนหนึ่งข้อมูลหลายส่วนที่ไม่ระบุแหล่งอ้างอิง อาจจะทำให้รายงานฉบับนี้ลดความน่าเชื่อถือ หรืออาจเป็นลักษณะเด่นของรายงานที่ค่อนข้างเป็นความลับ แต่อย่างไรก็ตามรายงานฉบับนี้ทำให้ผู้อ่านเปิดโลกทัศน์ มองเห็นแง่มุมใหม่ๆ ในกระบวนการสันติภาพ

ขณะที่แง่มุมอื่นๆ จากผู้เข้าร่วมมองรายงานฉบับนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยค่อนข้างจะนิยกว่าให้การเจรจาสันติภาพไม่ต่อเนื่องอาจเกิดขึ้นยากในอนาคต แต่ในแง่มุมมองของการหยุดความรุนแรงทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งควรจะมีการถอดบทเรียนซึ่งถูกระบุไว้ในรายงานฉบับนี้ก่อนจะมีการพูดคุยกันต่อ หากไม่เช่นนั้นการเจรจาพูดคุยก็คงจะล้มเหลวเหมือนเดิม อีกประเด็นคือสถานะทางการเมืองตัวแทนเจรจาของประเทศไทยตัวจริงคือใคร ตรงนี้เข้าใจยากให้การเจรจาที่ผ่านมาเลย ไม่น่าเชื่อถือ ดังนั้นจึงมีแนวทางที่ยั่งยืนคือการทำงานฐานล่าง มีความเชื่อมั่นที่จะทำให้กระบวนการสันติภาพเดินไปได้ต่อ ขณะเดียวกัน การจะระบุการเจรจาช้า หรือเร็ว ให้เกณฑ์อะไรในการวัด ตรงนี้เป็นคำถาม ที่จำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์และทำความเข้าใจกันต่อไป...

ติดตามรายละเอียดการนำเสนอและวิพากษ์รายงานพิเศษฉบับเต็ม อีกครั้ง ในวันอังคารที่ 29 เมษายน 2557 ที่โรงแรมเดอะแอดาส บางกอก ลุมพินี กรุงเทพมหานคร

ชัยวัฒน์ สกานันท์ : อ่าน อนาคตปาตานี

"ถึงแม้ผมอาจจะไม่เห็น
ด้วยกับรายงาน แต่ผมก็
เห็นว่ามียุคคำถามสากล
และผมก็จะเถียงด้วย"

ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สกานันท์ ให้ความเห็นต่อ รายงานพิเศษ “การเจรจา
สู่อนาคตปาตานี” PATANIFORUM จัดขึ้นเมื่อวันอังคารที่ 29 เมษายน 2557
The Aetas Bangkok Hotel ทางกองบรรณาธิการพิจารณาเล็งเห็นว่า
การอภิปรายของ ศ.ดร. ชัยวัฒน์ สกานันท์ มีความสำคัญอย่างยิ่ง จึง
ถอดคำอภิปราย แบ่งออกเป็น สองตอน

อนึ่งหากมีข้อความผิดพลาด คัดเลือน จากเจตจำนงของผู้ให้ความเห็น
ทางกองบรรณาธิการขอรับผิดชอบ ด้วยการแก้ไขอีกครั้ง หากได้รับการ
ท้วงติง จากผู้ให้ความเห็นต่อรายงาน

ศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ สกานันท์ นักวิชาการด้านสันติวิธี กล่าว
ว่า ผมอยากตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับรายงานฉบับพิเศษ “การเจรจาสู่อนาคต
ปาตานี” ของทีมงาน Patani Forum ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ในทางวิชาการแล้ว ข้อเท็จจริงประการหนึ่ง คือ สืบเนื่องจากผมไม่ได้ยุติพื้นที่ ดังนั้นสิ่งที่ ปาตานี ฟอรัมทำ หรือนักข่าวทำนั้น สำหรับผมแล้วเป็นสิ่งมีค่า ต้องเริ่มอย่างนี้ก่อน ที่ผมต้องเอาไปใช้ทำอย่างอื่นต่อ คืองานคนละแบบกัน ผมรู้ว่าต้องมีข้อจำกัดเรื่องอะไร เพราะผมลงไปภาคใต้เป็นประจำเดือนละครั้ง แต่ไม่ได้คลุกกับพื้นที่เป็นประจำ ดังนั้นเวลาใช้งานที่คุณคอนเขียน หรือคนอื่นๆเขียนทำ มีระบบแบบหนึ่ง ดังนั้นข้อมูลที่อยู่ในนี้สำหรับผมแล้ว “มีค่ามาก”2

ประเด็นที่สอง พอผมอ่านรายงานฉบับนี้แล้ว ผมมีคำถาม มีข้อสงสัย ซึ่งไม่ได้ถามเหมือนกับอาจารย์ชากีร์ พิทักษ์คัมพล ถามว่า รายงานฉบับนี้เป็นงานวิชาการ หรือว่างานข่าว ? ซึ่งผมจะไม่ถามตรงนี้ แต่ผมจะถามว่า เวลาเรา Report รายงานอะไรบางอย่าง อย่างเรื่องกระบวนการสันติภาพ (Peace process) เราสามารถ Report รายงานได้ เหมือนเรา Report อย่างอื่นหรือไม่ ดังนั้นจึงไม่ใช่คำถามว่า เป็นหรือไม่เป็นวิชาการ ดังนั้นถ้าจะมาตอบคำถามนี้ ซึ่งผมไม่ได้จะมาวิจารณ์รายงานฉบับนี้ในฐานะวิชาการ หากเป็นงานวิชาการก็จะวิจารณ์อีกแบบหนึ่ง แต่โจทย์ของผมเป็นแบบนี้ โจทย์ผมก็คือ ถ้าเข้าใจบทบาทของปาตานี ฟอรัม และตำแหน่งแห่งที่ของรายงานฉบับนี้ ดังนั้นจะทำอะไรที่จะทำให้รายงานฉบับนี้เข้มแข็งขึ้นในพื้นที่ที่ดำรงอยู่ ซึ่งสิ่งที่อยากทำ หรือตั้งข้อสังเกต ก็เป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 ด้วยการเข้าไปในรายงานฉบับนี้ แล้วก็ถามว่าถ้าเราต้องคิดถึง Peace process เราต้องคิดถึงอะไร ไม่ว่าจะเป็น Reporter ผู้รายงาน ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง ไม่ว่าจะเป็น International NGOs เราต้องคิดอะไรบ้าง ที่ไม่ใช่วิชาการในความหมายปกติ ดังนั้นผมคิดว่า ข้อแรก เราต้องเห็นรายงานฉบับนี้ในฐานะ กระบวนการสันติภาพ (Peace Process) รายงานฉบับนี้ไม่ใช่ ข้อตกลงสันติภาพ (Peace Agreement) ไม่ใช่แม้กระทั่ง การพูดคุยสันติภาพ (Peace Dialogue) แต่เป็นกระบวนการสันติภาพ (Peace Process) ความเป็น Process คืออะไร ความเป็น Process เป็นหลายอย่าง คือในโลกนี้ผมชอบแบ่งอะไรให้เข้าใจง่ายๆ ไม่ให้ยุ่งยาก คือ ของบางอย่างเป็นผลผลิต (Product) แต่ของบางอย่าง เป็น Process ซึ่งสิ่งที่เรากำลังจับอยู่นี้ คือ Process

ดังนั้นสิ่งที่น่าสนใจเวลาอ่านรายงานฉบับนี้คือ ตอนเริ่มรายงานนั้น คนนั้น คนนี้ไม่เกี่ยวข้อง ซึ่งในฐานะที่เป็น Process จึงไม่จำเป็นเท่าไร เพราะรายงานต้องเริ่มที่ไหนสักแห่ง จากนั้นเพราะด้วยความเป็น Process จึงมีพลวัต (Dynamic) ที่จะหมายรวม (Involve) คนอื่นเข้ามา ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าคุณออกแบบ Process ในฐานะที่เฉพาะเจาะจง(exclusive)หรือไม่ ตอนเริ่มต้นอาจจะเริ่ม 2 คน ผมอาจจะพูดไกลไปว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทุกชนิด ก็เป็นแบบนี้ทั้งนั้น คือ ข้อตกลงที่มีชื่อเสียงมากมาย เช่นที่ South Africa ก็เริ่มต้นจากคนไม่กี่คนเช่นกัน ซึ่งไม่ได้เริ่มต้นจากคนทุกฝ่ายมาร่วมกัน ซึ่งตรงนี้เกิดขึ้นทีหลัง ดังนั้นต้องเข้าใจว่าเป็น Peace Process ดังนั้นถ้าถามว่าตอนเริ่มต้นไม่เห็นจะมีใคร ซึ่งก็สุดแล้ว แต่อย่างน้อยก็มีคนคิดอยู่

งานจากงาน

ส่วนที่ 2 คือ ตัวละคร เวลาผมเห็นตัวละครใน Peace process ในประเทศใดแล้ว ผมคิดว่า คงต้องให้ความสำคัญกับข้อเท็จจริง กับตัวละคร น้ำหนักจะไม่เท่ากัน น้ำหนักของตัวละครใน Peace Process มีตัวละครอย่างน้อย 3 ตัวละคร คือ มาเลเซีย ไทย และขบวนการ BRN Coordinate ประเด็นของผมคือทั้ง 3 ตัวละคร ไม่เท่ากัน ซึ่งเข้าใจง่ายมาก คือ ไทย และมาเลเซียเป็น รัฐ แต่ BRN Coordinate ไม่ใช่รัฐ ซึ่งพูดกันในมุมผม ก็คือว่า State ในฐานะที่เป็นรัฐจะไม่แพ้ เหตุผลเพราะ State เป็นบางอย่างที่เกือบจะไม่สูญสลาย (immortal) ประเด็นสำคัญก็คือว่า หากเป็นเช่นนี้ ก็เลยมีคำว่า in image นี้ ใน 50 ปีที่ผ่านมา กลุ่มต่อต้าน ส่วนใหญ่ทั้งหมด ในโลกนี้ครับ ไม่ใช่ในประเทศไทย สำหรับมาเลเซียเลยต้องทำอะไรสักอย่าง คือ ต้องคุยกัน ดังนั้นสิ่งที่เห็น คือ ตำแหน่งแห่งที่ของสิ่งเหล่านี้ คืออะไร นั่นคือน้ำหนัก

สำหรับในรายงานฉบับนี้พูดบ่อยครั้งถึง ฮาซัน ตอยิบ และลักษณะ (source) ของรายงาน ให้เหตุผลว่า ฮาซัน ตอยิบ ไม่ใช่ตัวจริง เพราะฮาซัน ตอยิบไม่มีอิทธิพล ความน่าสนใจก็คือว่าตัวละครที่อยู่ตรงนั้นต้องอยู่ ไม่ใช่เพราะมี อิทธิพล ในทางกลับกันถ้ามีอิทธิพลก็ไม่ควรอยู่ คือพูดจริงๆแล้วเหมือนกับเหตุผลในเวทีวันนี้ผมเองไม่ควรอยู่ แต่ว่าผมก็มาเพราะผมอยากอยู่ด้วย เพราะถึงเวลามันก็ต้องทำอะไรที่สำคัญอย่างนี้ อยู่ เพราะผมก็ต้องดูอยู่ดี และผมก็ต้องมาทะเลาะด้วยซึ่งเป็นเรื่องปกติ และตรงนี้เป็นโจทย์ที่น่าสนใจ ที่จะนำไปสู่คำถามต่อไปซึ่งเป็นคำถามสำคัญใน Peace process เป็นคำถามประเภทว่า คนนี้เป็นตัวจริงหรือไม่ ซึ่งจะนำไปสู่อะไร จะนำไปสู่การคิดในเรื่องของการเคลื่อนไหว (Movement) แบบเก่ามาก คือ การเคลื่อนไหวแบบเก่ามากก็จะมี Concept ประมาณ ใช่หรือไม่? ตัวจริงหรือไม่? เหมือนที่เราถามว่า ใครคือตัวจริงใน องค์การอัลกออิดะห์ (Al-Qaeda) ใครคือตัวจริงในองค์กรญะมาอะห์ อิสลามียะห์ (Jama ah Islamiyah) ซึ่งแทบจะตอบเกือบไม่ได้ เหตุผลที่ตอบไม่ได้เพราะเป็นการออกแบบของการเคลื่อนไหวพวกนี้ ซึ่งถ้าตอบได้ก็จะเป็นอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเหมือนกับสมัยก่อนเมื่อพูดถึงพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยแล้ว ก็จะเห็นตัวตน จะเห็นการเคลื่อนไหว

แต่ถ้าเราตอบว่า ขณะนี้ การต่อสู้ทุกวันนี้เปลี่ยนไปเยอะแล้ว สภาพ กลุ่มต่อต้านเปลี่ยนไป

ดังนั้นถ้าการเคลื่อนไหวหมดไป กลุ่มต่อต้านจะหมดไปหรือไม่ ซึ่งผมไม่รู้ แต่ถ้า ปาตานี ฟอรัม ตอบว่า ไม่หยุด ก็แสดงว่าสภาพการต่อสู้เปลี่ยนไปจริงแล้วในวันนี้ ดังนั้นหากเป็นอย่างนั้นจริงก็ง่ายมาก เมื่อนึกถึง องค์การอัลกออิดะห์ (Al-Qaeda) ก็ ตัดหัว องค์การอัลกออิดะห์ (Al-Qaeda) ที่อเมริกาทำ คือฆ่าบินลาเดน คือ สิ่งที่อเมริกาตั้งมา มี 2 เรื่อง คือ อย่างที่หนึ่ง อัลกออิดะห์ไม่มีหัว แต่มีหัวที่เป็นผู้นำจิตวิญญาณไปแล้ว ซึ่งบินลาเดนที่ตาย อาจมีน้ำหนักมากกว่าบินลาเดนที่เป็น อย่างที่สอง ก็คือว่าสิ่งที่มีอยู่บนโลกนี้มันก็เปลี่ยนสภาพไปคนก็อาจต่อสู้ด้วยเหตุผลอีกแบบหนึ่ง เหตุผลที่ต้องแสดงแบบนั้น เหตุผลง่ายมาก คือ ผู้ก่อการร้ายในโลกทั่วไป กฎเบื้องต้นคือ เขาต่อสู้บนดิน ซึ่งบนดินหมายถึงว่า ขึ้นอยู่กับว่าเงื่อนไข (local condition) ที่ไม่มีใครสั่งได้ ซึ่งเป็นโจทย์ข้อหนึ่งที่ชวนให้คิด

ตัวละครที่ 2 มาเลเซีย ซึ่งในรายงานที่เขียนนั้น ตั้งคำถามเหมือนว่า มาเลเซีย จริงใจ หรือไม่จริงใจ ซึ่งเวลาผมสอนหนังสือ ผมจะบอกนักศึกษาว่า ปัญหาเรื่องจริงใจ หรือไม่จริง อย่าเอาเข้ามาในห้อง เพราะไม่มีประโยชน์ทั้งสิ้น ไม่มีประโยชน์อะไรในการวิเคราะห์ทางการเมือง ซึ่งแปลว่าอะไร ก็แปลว่าตัวละครทุกตัว เขาก็มี Agenda ผมคิดว่าบทบาทของมาเลเซียในปัญหาคาบไตของไทย แยกไม่ออกกับวิธีที่ มาเลเซีย Position ตัวเองใน Region แยกไม่ออกกับการที่ มาเลเซีย Position ตัวเอง Global และตรงนี้ไม่ขึ้นอยู่กับ นายกรัฐมนตรีนาจิบ ราซัค หรือ มหาเธร์ มูฮัมหมัด อดีตนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย ทั้งหมดนี้ คือเหมือนกับว่ามาเลเซีย กำลัง Positioning ตัวเองอีกแบบ ซึ่งไทยเป็นส่วนประกอบ ซึ่งอาจจะใช่เป็นเรื่องหลังบ้าน แต่เป็นส่วนประกอบของยุทธศาสตร์ใหญ่ แต่เป็นการจัดวางตำแหน่งประเทศของเขา เขาจึงมีอะไรใหม่ๆ ออกมา ไม่ว่าจะเป็น อดีตนายกรัฐมนตรีอับดุลละห์ บาดาวี มาขาย ซึ่งไม่ได้ขายต่อคนของเขาเท่านั้น แต่เขากำลังขายกับโลก ดังนั้นของพวกนี้เหมือนกับเขากำลัง Position ซึ่งไม่ใช่เรื่องบังเอิญที่ มหาเธร์ จะให้มาเลเซียเป็นแหล่งลี้ภัยของคนจากบอสเนีย ซึ่งเกี่ยวข้องกับมาเลเซีย ไม่ใช่เรื่องหลังบ้านด้วยซ้ำ นี่คือการ Global position แท้ๆ ในการอธิบาย ผมคิดว่าเราจะไม่สามารถอธิบายมาเลเซียได้ ถ้าไม่เห็นประเด็นนี้ ซึ่งมาเลเซียจะอย่างไรในสิ่งเหล่านี้ ดังนั้นของพวกนี้นั่นเองที่ผมคิดว่า เป็นคำอธิบายบริบท (Context) เวลาเราพูดถึง Peace process ก็จะทำให้เห็นว่า มาเลเซียทำไม ดังนั้นไม่ต้องมาถามในเรื่องความจริงใจ เสียเวลาเปล่าๆ ซึ่งตรงนี้เป็นด้านหนึ่ง

ขณะเดียวกันคนเขียนรายงานฉบับนี้ เขียนเหมือนอยากจะทำบอกว่า ทำไปทำไม ทำไปก็ยังไม่มีความรุนแรงเกิดขึ้น แต่สำหรับผมมัน น่าสนใจมาก เพราะว่าโดยตัวเลขนั่น โดยข้อเขียนที่ผมอ่าน พบว่า ในเดือนรอมฎอน หลังจากที่มี Peace process ความรุนแรงก็ดำเนินต่อไปเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น ซึ่งคิดว่าเกิดอะไร เกิดอย่างไร ในเดือนรอมฎอน 2004 คือ เมื่อ 10 ปีที่แล้ว จำนวนคนตาย 142 คน รอมฎอนหลัง Peace

process จำนวนคนตาย 29 คน ถ้าพูดอย่างนี้ ก็คือ ลดลง 5 เท่า ในความหมายนี้ ถามว่าไม่มีประโยชน์ หรือ ก็มีประโยชน์ แม้มีคนเจ็บเยอะขึ้น

อีกส่วนหนึ่งที่ต้องเข้าใจ Peace process คือทุกครั้งที่มี Peace dialogue พอหนังสือพิมพ์สัมภาษณ์ผม ผมก็ตอบแบบนี้ มีการพูดคุยเมื่อไหร่ ความรุนแรงเกิดขึ้นแน่ เพราะอะไรหรือ ก็เพราะว่าฝ่ายไม่คุย ไม่ได้ถูกเชิญมาที่โต๊ะการพูดคุย ซึ่งเป็นแบบนี้ทุกแห่ง ที่ไหนๆ ก็มี ไม่มีอะไรประหลาดในความหมายนี้

ประเด็นสุดท้าย เวลาเราคิดเรื่องพวกนี้ เราจะอ่านข้อมูลอย่างไร ซึ่งในรายงานฉบับนี้ก็น่าสนใจ เพราะคนนำเสนอรายงานก็บอกว่า มีคนออกมาคัดค้านรายงานฉบับนี้ แท้ทั้ง ต่อต้าน ไม่เห็นทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งเมื่อผมอ่าน ผมก็อ่านอีกอย่างหนึ่ง คือ ถ้า Peace process มันล้มขึ้นมา แล้วทำไมเราถึงลงทุนเยอะขนาดนี้ ซึ่งอันที่จริงเราสามารถอ่านอีกอย่างหนึ่งได้ คือหมายความว่า เวลาเราเถียง เราเถียงเพราะว่าเป็นเรื่องสำคัญ ถ้าผมอ่านรายงานแล้วผมเห็นว่าไม่สำคัญ ผมก็ไม่อ่าน ถึงแม้ผมอาจจะไม่เห็นด้วยกับรายงาน แต่ผมก็เห็นว่ามีความสำคัญ และผมก็จะเถียงด้วย ซึ่งทำนองเดียวกัน หากสิ่งที่เกิดขึ้นไม่มีความหมายผมก็ไม่ลงทุนมหาศาลหรอกครับที่จะเถียงกับเขา ฉะนั้นเวลามาเถียงด้วย จึงสำคัญ ถึงแม้จะพูดด้วยปากว่า ไม่เห็นด้วย ก็ตาม ดังนั้นวิธีอ่านค่อนข้างสำคัญ ถ้าอยากเข้าใจ ซึ่งนำไปสู่ประเด็นสุดท้ายว่า รายงานฉบับนี้เป็นส่วนประกอบหนึ่งที่คิดเรื่อง Peace process อันมาสู่การวิเคราะห์ต่อไป

ชัยวัฒน์ สภาอานันท์ : อ่าน อนาคตปาตานี (ตอนจบ)

รายงานชิ้นนี้เป็นรายงานต่อเนื่องจากตอนที่ 1 ทางกองบรรณาธิการขอเสนอสำหรับผู้อ่าน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและเข้าใจภาพรวมทั้งหมด การกลับไปอ่านตอนแรกจะทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น

สำหรับการถอดคำบรรยายชิ้นนี้ เป็นการถอดความในส่วนที่ ชัยวัฒน์ สภาอานันท์ แต่เพียงอย่างเดียว แต่สิ่งที่เกิดขึ้นที่น่าสนใจไม่น้อยก็คือ การแลกเปลี่ยน ถาม-ตอบ จากเวทีข้างต้น ซึ่งกองบรรณาธิการจะทยอยถอดความมาลงในครั้งต่อไป

ที่มาของภาพ We Watch

เวลาเราจะทำเรื่อง Reporting Peace process เราจะต้องไม่ใช่คำว่า War Journalism แต่ใช้ Peace Journalism ซึ่ง War Journalism ต่างจาก Peace Journalism อย่างไร สิ่งที่สำคัญของ War Journalism สิ่งที่เราจะทำคือ มีการ certified conflict มีการยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นจากข้อมูล (Source) อย่างง่ายๆ แล้วไม่ได้คิดต่อว่าสิ่งนั้นจะมีวิธีอื่นที่จะอ่านอีกแบบหนึ่งได้

สำหรับ Peace Journalism นั้นทำให้เรามองเห็นว่า ความขัดแย้งนั้นซับซ้อน (Complicate) ซึ่งความซับซ้อน (Complicate) นั้น จึงมีช่องวิธีที่จะคิดเรื่องนั้นในแบบของของมัน ยกตัวอย่างเช่น ความขัดแย้งในการเมืองไทย ซึ่งความขัดแย้งตรงนี้ เป็นความขัดแย้งของคุณทักษิณกับกลุ่มคนไม่เอาทักษิณ ตรงนี้ Certified conflict มันไม่ใช่เรื่องผิด แต่ทำให้เราไปไหนไม่ได้ ดังนั้นสิ่งที่เราต้องทำก็คือว่า เราต้องทำให้เห็นว่าความขัดแย้ง (Conflict) มีความซับซ้อน (Complicate) อย่างไร แล้วจึงจะมีช่องทางว่า เราจะทำอย่างอื่นได้อย่างไร ต่อไปหรือไม่ ซึ่งในความหมายนี้ขึ้นอยู่กับที่เราอ่านสถานการณ์

สำหรับ Peace Journalism จะ Operate คำถามสำคัญที่ว่า เช่น เวลาคิดถึงคู่ต่อสู้ เราอย่าไปมองว่าเขาเป็นปีศาจ เป็นโน่น เป็นนี่ เราอย่าคิดว่าเขา เป็นรัฐบาล หรือผู้ก่อการ แต่เขาเป็นมนุษย์ ซึ่งมีความคิด (idea) แตกต่างกัน และถ้าเขาเป็นมนุษย์สิ่งที่ออกมาถึงบางส่วนหลอก บางส่วนก็จริง เข้าใจหรือไม่ ว่า สิ่งที่เราอธิบายไปนี้เป็นบางอย่างที่อยากให้เข้าใจ เพราะฉะนั้น ประเด็นสุดท้ายจริงๆ ก็คือว่าสิ่งที่เรียกว่า กระบวนการ (Peace process) นั้น ในทางการศึกษาจะระบุว่า อย่างน้อยๆมี 40 ปัจจัย (Factor) ที่จะทำลาย กระบวนการสันติภาพ (Peace process) ยกตัวอย่างคือ ความขัดแย้งในกลุ่มขบวนการเองก็เป็นปัจจัยที่จะทำลาย Peace process ยกตัวอย่างต่อมา เช่น with agreement for our issue หรือ Agenda ก็เป็นตัวการที่จะทำลาย Peace process ความไม่ไว้วางใจของต่อผู้อำนวยการ (Facilitator) ก็เป็นปัจจัยหลายอย่างตรงนี้ก็ปัจจัย ซึ่งรายงานฉบับนี้ก็ทำให้เห็นชัด และสิ่งที่น่าประหลาดใจ ก็คือสิ่งที่ผมพูดเสมอว่า demand complete action violence ก็ทำลายกระบวนการสันติภาพ (Peace process)

ซึ่งมองในฐานะนักวิจัยสันติภาพ (Peace Research) ถ้าในกระบวนการสันติภาพ สิ่งที่เราเรียกว่า “ความรุนแรง” หายไปเลย ก็เป็นเรื่องที่แปลกประหลาด ตรงนี้ก็จะมีการทำลายกระบวนการสันติภาพ เหตุผลก็คือว่า เพราะฝ่ายที่ไม่ยอมก็จะทำมากขึ้น ขณะนี้ที่เขาทำก็คือ Create zone หรือ create เงื่อนไขบางอย่าง เช่น ตรงนี้อ่าทำ หรือ ตอนนี้อยู่ soft target ทั้งหลายนั้น และหากว่าถ้าดูจากมุมมองของรัฐ ถึงคนของรัฐ เป็นเรื่องใหญ่ หากพิจารณาจากกระบวนการสันติภาพนั้น เราคิดอย่างนี้ไม่ได้ เราต้องดูว่าทั้งหมดคือผลที่เกิดจากเงื่อนไขของ conflict practice คืออะไร

หลากหลายทัศนะ จากเวทีวิพากษ์ การเจรจา สู่ อนาคตปาตานี

ความพยายามของปาตานี ฟอรัม เพื่อที่จะสร้างการตื่นรู้ในประเด็นปัญหาจังหวัดชายแดนใต้/ปาตานี ต่อสาธารณะ มาถึงช่วงจังหวะแห่งความท้าทายอีกครั้ง ภายหลังจากการนำเสนอรายงานพิเศษฉบับปี 57 เรื่อง “การเจรจา สู่ อนาคตปาตานี” โดยก่อนหน้านี้ปาตานี ฟอรัมก็เคยนำเสนอรายงานการเจรจาลับ ปี 56 ไปแล้ว ภายใต้อีกชื่อว่า “การเจรจาสันติภาพระหว่างมุสลิมมลายูและรัฐไทย” ซึ่งที่ผ่านมา ก็สร้างการเปลี่ยนแปลงในแง่ของ การรับรู้ เข้าใจ ต่อ ประเด็นข้อถกเถียง ลับ ลวง พราง ว่าด้วยการเจรจาสันติภาพ นั้น มีจริงหรือไม่ ใครมีส่วนเกี่ยวข้องสำคัญ แล้วผล บทเรียนคืออะไร เช่นเดียวกับฉบับปัจจุบันของปี 57 ที่มุ่งหวังให้สาธารณะได้ขบคิด ถกเถียง มองเห็นแง่มุมที่แตกต่างออกไป ของกระบวนการสันติภาพ ชายแดนใต้/ปาตานี หวังเพียงให้สาธารณะชนเข้าใจ และหน่วยงานภาครัฐ ฝ่ายความมั่นคง มีทิศทางต่อ กระบวนการสร้างสันติภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามก่อนหน้านี้ ปาตานี ฟอรัม ได้นำเสนอ ประเด็นที่มีการวิพากษ์รายงานจากเวทีนำเสนอ รายงานพิเศษ เผยแพร่ในพื้นที่ และต่อมาก็เป็นการนำเสนอมุมมองบทวิพากษ์จากนักวิชาการระดับ ประเทศอย่าง ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งในตอนนี้ ก็จะเป็นการรวบรวมมุมมองความเห็นสำคัญของคนทำงานด้านอื่น อาทิ สื่อมวลชน นักวิจัย นักวิชาการ นักสันติวิธี และผู้สนใจปัญหาภาคใต้ เพื่อฉายภาพ แง่มุมด้านอื่นๆ ของรายงานพิเศษฉบับนี้ เพิ่มเติม

มองตรงไป ตรงมา จากนักสันติวิธี

อาจารย์ ชากีร์ พัทธกัมพล ประจำสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ อธิบายว่า รายงานชิ้นนี้ เหมือนมีเจตนาดังคำถามถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการเจรจา ขณะเดียวกันก็พยายามชี้ให้เห็นความแตกต่าง ระหว่างการพูดคุยเจรจาในอดีต และปัจจุบัน อย่างไร ขณะเดียวกันรายงานชิ้นนี้เหมือนจะย้อนให้เห็นว่าอะไรเป็นเงื่อนไข สาเหตุการเจรจา อีกทั้งเหมือนกับเอาความเห็นผู้นำต่างๆ วิพากษ์การพูดคุยการเจรจาประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลวอย่างไร และยังมีส่วนที่ระบุถึงเงื่อนไขของฝ่ายการเมืองที่ใช้ในการเจรจาพูดคุยกับฝ่าย BRN มีความถูกต้องหรือไม่อย่างไร อย่างไรก็ตาม รายงานชิ้นนี้ ผมไม่แน่ใจว่าเป็นงานวิจัย หรือว่างานรายงานข่าว ซึ่งทำให้ไม่แน่ใจว่ารายงานชิ้นนี้มีน้ำหนักมากน้อยแค่ไหน เมื่อไปจ้างกับงานชิ้นอื่นๆ ที่มีการประเมินการเจรจาในช่วงเดือนธันวาคม ขณะที่ยังมีหลายอย่างสรุปโดยไม่มีที่ไปที่มา เช่นกลุ่มขบวนการนักศึกษา หรือสภาอุลามาอ์ อัล-ฟาตอนี ที่ไม่ได้ติดต่อกับเหตุการณ์ครั้งนี้ด้วย

ความสงสัยของนักวิจัยชายแดนใต้

รุ่งรวี เจริญศรีภิญโญรัช อดีตนักวิจัยอินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล ไครซิสกรุป ปัจจุบันเธอ เป็นนักวิจัยอิสระ ที่มีผลงานล่าสุดเกี่ยวกับการรายงานของสื่อเกี่ยวกับขบวนการสันติภาพที่ผ่านมา และมีโอกาสทำงานเกี่ยวกับเรื่องจังหวัดชายแดนใต้ตลอดระยะที่ผ่านมาอย่างต่อเนื่อง ได้ตั้งข้อสงสัยอย่างน่าสนใจว่า หากรายงานชิ้นนี้เห็นว่า ผู้ที่อยู่บนโต๊ะพูดคุยไม่มีศักยภาพในการควบคุมสถานการณ์ในพื้นที่แล้วควรจะคุยกับใคร เป็นคำถามถึงรายงานชิ้นนี้ ขณะที่เดียวกันเงื่อนไขที่กระบวนการพูดคุยเจรจาครั้งนี้ไปต่อไม่ได้ อันที่จริงเป็นเพราะเกิดจากฝั่งรัฐไทย มากกว่าฝั่ง BRN หรือไม่ เพราะด้วยการไม่มีการเตรียมพร้อม ใดๆ ก็ตามในเหตุการณ์การพูดคุยครั้งนี้ ก็ยังทำให้เกิดเรื่องดีๆ อื่นๆ ตามมา อาทิ เราไม่เคยเห็น BRN สื่อสารต่อสาธารณะและการอธิบายความต้องการ หลักการและเหตุผลต่างๆ นานา แต่หลังการพูดคุยมีเรื่องดังกล่าว แม้จะน่าเชื่อหรือไม่เชื่อก็ตาม หรือ เราเห็นการตื่นตัวของภาคส่วนต่างๆ มี Forum ต่างๆ ที่คุยเรื่องที่ชูก่อนไว้ ไม่เคยพูดคุยในที่สาธารณะมาก่อน ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่า สิ่งเหล่านี้เกิดจากมีกระบวนการพูดคุยสันติภาพเกิดขึ้น

ความตื่นตันใจของคนทำงานด้านสื่อ

อัจฉรา อัทธมาภชาติ จากบางกอกโพสต์ กล่าวว่า คุณดอน ปาทาน (ผู้จัดทำรายงาน) เป็นคนแรกๆ ที่จัดทำเรื่องนี้ ให้คนกรุงเทพฯ เข้าใจ คือ คนในพื้นที่ก็เป็นผู้ที่พูดเรื่องนี้ เข้าใจเรื่องนี้อยู่ แต่ที่กรุงเทพฯ ไม่ค่อยรู้เรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญ เป็นเรื่องที่เราให้คุณค่า ซึ่ง (รายงานชิ้นนี้) ก็จะมีคำถามต่างๆ มีความเห็นต่างมากมาย อันมีเหตุผลที่ควรยกมาพูด สิ่งสำคัญคือตั้งแต่มีการพูดคุยเจรจาจับแบบจับและเปิดเผยเมื่อปีที่แล้วทำให้ต้องหันกลับมามองว่า ทั้งหมดคือเป็นสิ่งที่มียุ่จริง เป็นสิ่งที่คนในพื้นที่พูดกัน แต่เป็นสิ่งที่กรุงเทพฯ เคยปฏิเสธมาโดยตลอด เหมือนกับว่าในทางการ ไม่ยอมรับสิ่งเหล่านี้ ซึ่งตนเองก็ได้มีโอกาสได้อยู่ในบรรยากาศการพูดคุยการเจรจามาโดยตลอด ซึ่งเป็นสิ่งดีแต่ก็อยากเห็นงานอีกด้านหนึ่งออกมา เช่น งานแบบรายงานชิ้นนี้

มุมมองคิด จากคนทำงานสันติภาพ

จุฬารัตน์ ดำรงวิจิตรธรรม จากมูลนิธิเบิร์กฮอฟ บอกว่า เท่าที่ติดตามงานผู้เขียนมานั้นที่ผ่านมานี้ไม่ค่อยพูดถึงข้อเสนอแต่ ในรายงานชิ้นนี้มีประเด็นน่าสนใจคือในบทสรุปของรายงานนั้นมีข้อเสนอให้กับทั้งฝ่ายการเมืองของรัฐบาลและฝ่ายการเมืองของ BRN ซึ่งทำให้รายงานชิ้นนี้มีประโยชน์และอ่านสนุก เพราะเหมือนอ่านรายงานข่าว แต่ก็มีความถึงบทสรุปของรายงาน ที่ระบุว่า จุดยืนที่ชัดเจนของขบวนการในทศวรรษ 2500 นั้น บอกว่า BRN มีอุดมการณ์แบ่งแยกดินแดน และอาจจะพูดถึงประวัติศาสตร์ความเจ็บปวดในอดีต แต่ในรายงานนั้นถึงแม้จะพูดถึงว่า ซึ่งจะจริงหรือไม่จริง คือ เรื่องข้อเสนอ 5 ข้อ อาจจะไม่ได้มาจาก BRN แท้จริง ใครอาจจะร่างก็ไม่รู้ แต่ว่าการอ้างข้อเสนอ 5 ข้อของรายงานฉบับนี้ ไม่ได้พูดถึงข้อเรียกร้องข้อที่ 4 ซึ่งเป็นข้อเรียกร้องที่แหลมคมของขบวนการที่พูดถึงสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองของพลเมืองปาตานี

มองเห็นก้าวต่อไป กำลังใจจากนักวิชาการ

รศ.เสาวนีย์ จิตต์ทิมวด อดีตคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) หัวหน้าโปรแกรม วิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ธนบุรี และประธานสภาสตรีมุสลิมแห่งประเทศไทย กล่าวว่า สถานการณ์ปัญหาภาคใต้ นั้น เป็นปัญหาสถานการณ์ระดับชาติ และเป็นสิ่งพวกเราทุกคน ล้วนวิตกกังวลอยู่ สืบเนื่องจากว่าผู้ได้รับผลกระทบลงมาถึงผู้บริสุทธิ์มากขึ้น และก็มีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อคนที่เป็นผู้หญิง และเด็กมากขึ้นไปด้วย เพราะฉะนั้นเราทุกฝ่ายก็ควรที่จะต้องช่วยกันว่าจะทำอย่างไรที่จะให้สถานการณ์เหมือนกับหลายๆประเทศที่ขัดแย้งคลี่คลายไปได้ด้วยดี ในแง่ของความ เป็นมนุษย์ก็ต้องพยายามทำเต็มที่ แต่หากจะแบ่งในแง่ของความเป็นมุสลิม นั่นก็คือการขอพรจากพระเจ้า เพื่อจะให้สันติภาพนั้นเกิดขึ้น ซึ่งเมื่อพูดถึงตรงนี้ก็ไม่ใช่เพียงแค่อาณานิคมบริเวณขอบเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้น แต่หมายรวมถึงประเทศไทยด้วย

อนึ่ง หากผู้สนใจท่านใดมีความต้องการที่จะรับรายงานพิเศษ การเจรจา สู่ อนาคตปาตานี ในรูปแบบ หนังสือ สามารถแจ้งความประสงค์ได้ที่ โทรศัพท์ 073-336040 E-mail editor.pataniforum@gmail.com หรือ <https://www.facebook.com/pataniforum> ซึ่งทางทีมงานปาตานี ฟอรัม พร้อมทั้งจะจัดส่งฟรี โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใดๆ

หยิ่งเสียงพลเมือง

หยังเสียงพลเมือง : สร้างสมคูลการสื่อสารสันติภาพปาตานี/ชายแดนใต้

ไชนะ นาแว และกองบรรณาธิการปาตานี พอร์รั่ม

“ท่ามกลางสถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรง ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อไม่ใช่สิ่งที่ไปรุ่งโรจน์อีกต่อไป
เนื่องจากมันเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่แหลมคมและซับซ้อน เมื่อเราเผชิญหน้ากับความรุนแรงและการ

ก่อเหตุร้าย เราควรตระหนักความจริงที่ว่า “การก่อเหตุร้ายไม่ใช่การตีความว่าเป็นการทำลายต่ออำนาจรัฐและพิสูจน์เรื่องประวิบัติโดยเท่านั้น มันเป็นการตกผลึกของปัญหาทางสังคม การเมืองและวัฒนธรรมที่เรียกร้องให้คนในสังคมหันมาทบทวนและขบคิดร่วมกัน”(Wieviorka, 1995:96) เนื่องจากเราไม่สามารถปฏิเสธความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างเหตุการณ์(Event) กับการนำเสนอเหตุการณ์ผ่านสื่อ จึงต้องอาศัยความเข้าใจ คำอธิบาย และความรู้เกี่ยวกับโลกและความเป็นไปของสังคมด้วย สื่อมวลชนจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างความคิดเห็นสาธารณะและชักทอสายสัมพันธ์ทางสังคมที่เคยห่างเหินหรือขาดสะบั้นให้กลับมาเผชิญความจริงข้อนี้อีกครั้ง เมื่อความรุนแรงทวีคูณ หลายฝ่ายเริ่มเรียกร้องถึงหนทางแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีกระบวนการสร้างสันติภาพจึงเป็นกระบวนการที่เรียกร้องให้ทุกฝ่ายหันหน้ามาทบทวน ทำความเข้าใจถึงสาเหตุของคั้งกระทบ และเงื่อนไขของความขัดแย้ง รวมทั้งพยายาม จัดการสภาพแวดล้อมใหม่ที่เอื้อต่อการเกิดสันติภาพ ในกระบวนการดังกล่าว การสื่อสารเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในลักษณะใด โดยเฉพาะสื่อสารมวลชนจะมีบทบาทเป็นสื่อเพื่อสันติภาพหรือไม่”

เป็นตอนหนึ่งในบทความชื่อ “ภาวะไร้สมดุลของการสื่อสารในกระบวนการสันติภาพ” โดย ผศ. ภูษมา ภูใหญ่ คณะวิทยาการสื่อสาร ม.อ.ปัตตานี ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญต่อการขับเคลื่อน โครงการ “เครือข่ายสื่อภาคพลเมืองเพื่อการสื่อสารสันติภาพปาตานี/จังหวัดชายแดนใต้” โดยปาตานี ฟอรัม ทั้งนี้ต้องยอมรับว่าที่ผ่านมาด้วยภูมิทัศน์การรายงานข่าวขององค์กรสื่อเปลี่ยนไป อันเกิดจากความพยายามที่จะทำความเข้าใจสถานการณ์ปาตานี/ชายแดนใต้ มากกว่าครั้งที่ผ่านมา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความหวังใหม่ให้กับพลเมืองในพื้นที่ คือ การสร้างบรรยากาศในการหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพ ไม่เพียงที่เกิดขึ้นโดยพลเมืองปาตานี/ชายแดนใต้เท่านั้นแต่หมายถึงพลเมืองอื่นๆในประเทศไทยในการที่สร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนประเด็นปัญหา มีพื้นที่สาธารณะเรียนรู้และทำความเข้าใจสถานการณ์ร่วมกัน อันนำไปสู่ การสร้างความเข้าใจ ในสิทธิความเป็นพลเมืองและมีสำนึกในการพัฒนามาตุภูมิอย่างมีทิศทางบนเงื่อนไขของสังคมพหุวัฒนธรรมและความคิดที่แตกต่าง

โครงการ “เครือข่ายสื่อภาคพลเมืองเพื่อการสื่อสารสันติภาพปาตานี/จังหวัดชายแดนใต้” อันเป็นโครงการที่มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือกับสื่อภาคพลเมืองในพื้นที่ เพื่อจัดทำข้อเสนอ นโยบายสาธารณะต่อองค์กรที่ทำงานด้านสื่อในประเทศไทย ซึ่งข้อเสนอนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ อันจะไปสนับสนุนการทำงานขององค์กรด้านสื่อต่อการนำเสนอข่าวสาร ปาตานี/ชายแดนใต้ ให้มีทิศทางเพื่อหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพในพื้นที่ยิ่งขึ้น โดยระหว่างทางกว่าจะเป็นข้อเสนอนโยบายสาธารณะ ปาตานี ฟอรัมเริ่มกระบวนการจัดทำข้อเสนอโดยการประชุม ปรึกษาหารือกับองค์กรที่ทำงานด้านการสื่อสารสาธารณะ และการหยั่งเสียง ฟังความคิด ความเห็นโดยการสุ่มตัวอย่างจากแง่มุมชาวบ้าน

จากทุกภาคในประเทศไทย

พื้นที่แรกที่ปาตานี พ่อร่มได้ไปหยั่งเสียงด้วยการจัดวงเสวนาบนพื้นที่รอยต่อของคนในและคนนอกปาตานี/ชายแดนใต้ คือ วิทยาลัยทุ่งโพ ลานประชุมชุมชนบ้านแคเหนือ ต.แค อ.จะนะ จ.สงขลา เพื่อที่จะทราบความคิดเห็น ความรู้สึกของคนในชุมชนบ้านแค ต่อการติดตามข่าวสาร และการทำหน้าที่ของสื่อเกี่ยวกับเรื่องราวจังหวัดชายแดนใต้

สรุปสำคัญในวงเสวนา

การเสวนาแลกเปลี่ยน เริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานด้านข่าวสารในปัจจุบัน ตามมุมมองของชาวบ้านแล้ว เห็นว่าการนำเสนอข่าวนับว่าเป็นธุรกิจอย่างหนึ่งซึ่งก็จะมีการจัดเรตติ้ง การจัดเรตติ้งไหนที่สูงก็จะอยู่ในช่วงต่อไป แต่เรตติ้งไหนที่ได้รับความสนใจน้อยก็จะถูกคัดออก และข่าวภาคใต้ที่ได้รับความนิยมมากก็จะเป็นข่าวเกี่ยวกับความรุนแรง ยามสงบไม่มีเหตุการณ์ข่าวเกี่ยวกับ 3 จังหวัด ก็จะหายไปจากจอทีวี ซึ่งความรู้สึกของการได้รับข่าวในฐานะคนที่อยู่นอกพื้นที่ก็จะรู้สึกหวาดกลัวมาก แต่เมื่ออยู่ในพื้นที่ กลับพบว่าความรู้สึกไม่ถึงขนาดนั้น ซึ่งเป็นเรื่องปกติของคนจะนะที่ต้องไปๆมาๆ 3 จังหวัด จากการรับข่าวทำให้มีความรู้สึกเหมือนระเบิดทั้งเมืองแต่ในความเป็นจริงแล้วระเบิดแค่เพียงบางจุดเท่านั้น นั่นก็เป็นมิติของการนำเสนอข่าวเชิงเหมารวม ทำให้เกิดความหวาดกลัวของคนอยู่นอกพื้นที่

อีกแง่มุมหนึ่ง ชาวบ้านมองว่าสื่อกระแสหลักก็เหมือนเป็นการประชาสัมพันธ์ความรุนแรง สื่อกระแสหลักนำเสนอข่าวภาคใต้ที่ชี้ให้เห็นความรุนแรง ความรุนแรงที่ไม่ได้เกิดจากการกระทำแต่เป็นความรุนแรงในรูปแบบของการสร้างความรู้สึก อาจจะเป็นการใช้คำของสื่อในการรายงานข่าวหรือเขียนข่าว อย่างคำว่า “โจรได้เหิมเกริม” “โจรได้เหิมหนักเผาโรงเรียน” ซึ่งก็เป็นการทำให้คนที่รับข่าวในสื่อกระแสหลักมองว่าหนักหน่วงมาก และการนำเสนอในลักษณะนี้เป็นการตีตราคนในพื้นที่ ทำให้คนในพื้นที่เหมือนเป็นโจรในสายตาคนนอกพื้นที่

โดยสถานการณ์ที่ผ่านมา การทำงานของสื่อ เหมือนเอาคำที่สื่อต่างประเทศมารายงานข่าวการก่อการร้าย มาใช้ในพื้นที่ ทำให้คนนอกพื้นที่มองว่า 3 จังหวัดอยู่ในแวดวงการก่อการร้าย และบางช่วงที่มีการนำเสนอที่อาจจะค่อนข้างสรุป ซึ่งจากประสบการณ์เหล่านี้ทำให้การรวมตัวของคนในพื้นที่ เพื่อทำการนำเสนอข่าวในพื้นที่เองโดยคนในพื้นที่ ซึ่งอาจจะทำให้การมองเห็นและการสื่อสารที่มีความเข้าใจความรู้สึกของคนในพื้นที่มากขึ้น

ถ้าดูตามช่วงปีที่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรง นับจากปี 47 เป็นต้นมา เราจะเห็นพัฒนาการการเกิดขึ้นของสื่อทางเลือก ระหว่างการทำงานของสื่อกระแสหลักในรอบ 10 ปี ที่ผ่านมา

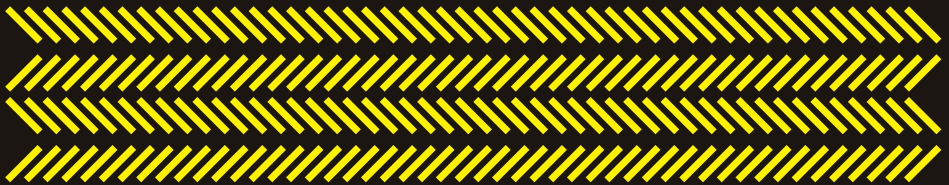
- พ.ศ. 2547-2550 ช่วงเริ่มที่เกิดเหตุการณ์ มีการนำเสนอข่าวของสื่อกระแสหลักไปตามกระแสของรัฐ
- พ.ศ. 2550 —ปัจจุบัน เกิดการรวมตัวของคนในพื้นที่ เป็นกลุ่ม เป็นองค์กร ทำงานด้านสื่อเพื่อนำเสนอข่าวสารอีกด้าน เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงที่หลากหลายจากพื้นที่ ประกอบกับการเติบโตของโลกสังคมออนไลน์ ทำให้มีพื้นที่เผยแพร่ข่าวสารของคนเป็นสื่อทางเลือก ทำให้คนนอกสารทที่จะเลือกรับช่องทางของการรับข่าวได้หลายทาง พฤติกรรมการบริโภคข่าวสารของชาวบ้าน จึงรู้เท่าทัน ข่าวสารมากยิ่งขึ้น สื่อกระแสหลักก็มีความเข้าใจในการนำเสนอข่าวสารมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีผลต่อปรากฏการณ์อื่นๆในพื้นที่ด้วยเช่นกัน เช่นบางที กรณีการพุดคุยสันติภาพที่ผ่านมา อาจเกิดจากพลผลผลิตของสื่อก็เป็นได้

อีกประเด็นที่น่าสนใจ คือพฤติกรรมการบริโภคข่าวสารของคนในพื้นที่ 3 จังหวัดซึ่งนิยมชมชอบที่จะฟังวิทยุ ซึ่งนับเป็นสื่อทางเลือกอีกช่องทางหนึ่ง โดยกรณีการพุดคุยสันติภาพที่ผ่านมา ได้มีการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มขบวนการ BRN นายฮาซัน ตอยยิบ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทำให้สังคมทั้งในและต่างประเทศให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ทำให้พฤติกรรมการบริโภคข่าวสารของคนในพื้นที่ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย มีความสนใจ กล้าพูด กล้าแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ล่อแหลมซึ่งต่างจากเมื่อก่อน ทำให้สื่อกระแสหลักเองก็มีประเด็นที่จะนำเสนอต่อสาธารณะที่แหลมคมยิ่งขึ้นด้วยเช่นกัน

บทสรุปส่งท้าย ชาวบ้านมองว่า ไม่ว่าจะเป็นสื่อทางเลือกหรือกระแสหลักล้วนแต่เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นเขียนเรื่องเล่าการเดินทางทางสังคมให้อีกสังคมภายนอกได้รับรู้ เกี่ยวกับสถานการณ์ 3 จังหวัด ที่ผ่านมานับว่ามีเรื่องเล่ามากมายที่สามารถนำพาความคิด วัฒนธรรมวิถีชีวิตหรือแม้แต่เรื่องของความไม่สงบที่เป็นไปของพื้นที่ปาตานี/ชายแดนใต้ สื่อได้ทำหน้าที่เล่าเรื่องเหล่านี้เพื่อสร้างความเข้าใจ ดังนั้นหากสังคมข้างนอกกลับยังไม่เข้าใจ อีกทั้งมองคนในพื้นที่ปาตานี/ชายแดนใต้เป็นศัตรู มองว่าเป็นอื่น จำเป็นอย่างยิ่งที่คนทำงานด้านสื่อต้องมีส่วนรับผิดชอบ โดยขอเสนอที่สำคัญของชาวบ้านที่เกิดจากการเสวนาในครั้งนี้ คือข้อที่หนึ่ง ภาครัฐควรจะให้ทางเลือกต่อสื่อทางเลือกมากขึ้น ข้อที่สอง สื่อควรนำเสนอประเด็น แง่มุม มุมมอง ความคิด ที่หลากหลายหลายให้สมดุลกับข่าวเหตุการณ์ความรุนแรง ข้อที่สาม ประเด็นที่สื่อควรนำเสนอ และทำความเข้าใจต่อสาธารณะชนให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น คือเรื่องประวัติศาสตร์มลายูในมิติที่หลากหลายมิติที่นำไปสู่การสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์

อนึ่งผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นสมาชิกวิทยาลัยทุ่งโพ ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งของชุมชนบ้านแคเหนือ ที่มุ่งสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมสร้างสรรค์ชุมชนน่าอยู่ ดำเนินการโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านแคเหนือ หมู่ที่ 2

ตำบลแคว อำเภोजะน๊ะ จังหวัดสงขลา โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ภายใต้โครงการร่วมสร้างชุมชนและท้องถิ่นให้น่าอยู่ โดยการพัฒนาหลักสูตรขึ้น จำนวน 5 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรครอบครัวอิสลาม หลักสูตรฟิสิกิฟายะห์ (จิตอาสา) หลักสูตรสิทธิชุมชน หลักสูตรการจัดการขยะ และหลักสูตรประวัติศาสตร์ชุมชน มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกวันอาทิตย์ ทั้งในรูปแบบการบรรยาย การสาธิต และการปฏิบัติจริง โดยวิทยากรภายในชุมชน

เก็บความจากเวทีวิชาการ

"โลกทัศน์ของปัญญาชนมุสลิม หลัง 14 ตุลา 16"

เอกรินทร์ ต่วนศิริ วิเคราะห์ปัญญาชนมุสลิมรุ่น 3 หลังเหตุการณ์ 9/11 เป็นรุ่นที่ผ่านระบบการศึกษาสายสามัญ ทำให้ปัญญาชนมุสลิมเปิดพื้นที่ทางการเมืองมากขึ้น พร้อมมโนทัศน์ที่ว่าประชาธิปไตยไม่ใช่คำตอบ แต่เป็นเครื่องมือของการต่อรองอัตลักษณ์มุสลิมในสังคมไทย

เอกรินทร์ นักวิชาการ จากคณะรัฐศาสตร์ มอ. ปัตตานี กล่าวว่า งานชิ้นนี้โดยหลักต้องการกลับไปดูว่าโลกทัศน์ของปัญญาชนมุสลิมหลัง 14 ตุลา 16 เป็นอย่างไร โดยพิจารณาจากงานเขียนต่างๆ ซึ่งคำถามหลักคือหลังเหตุการณ์ 14 ตุลา 16 นั้น ปัญญาชนมุสลิมมีการเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์หรือไม่ โดยกรอบที่ใช้อธิบายงานชิ้นนี้เพื่อที่จะตอบคำถาม คือ กรอบประชาธิปไตยและอิสลาม กระแสการฟื้นฟูอิสลามและเรื่องอัตลักษณ์หรือการเมืองแห่งอัตลักษณ์

ก่อนหน้านี้ภาพพจน์มุสลิมในสังคมไทยหากกลับไปดูงานเขียนทั้งหมดจะมี 2 ส่วนเท่านั้น

1.ภาพพจน์ของมุสลิมแท้ ที่มีความสงบเรียบร้อยในอดีตที่เชื้อราชสำนักไทยมาโดยตลอดตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงปัจจุบัน

2.ภาพของมุสลิมที่เป็นกลุ่มที่นิยมใช้ความรุนแรง เป็นภาพที่ถูกตีตราไว้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น สองภาพที่สังคมไทยเข้าใจและสับสนเมื่อเวลาเกิดความรุนแรงขึ้น ก็คือ มุสลิมเป็นอย่างไรกันแน่ และตั้งคำถามว่ามุสลิมจะอยู่ในสังคมไทยอย่างไร

ในที่นี้จะแบ่งปัญญานมุสลิมเป็น 3 รุ่น

รุ่นแรก ตั้งแต่อิวัตน์ 2475 จนถึงก่อน 14 ตุลา ปัญญานยุคนี้ที่โดดเด่นที่สุด คือ แชม พรหมยงค์ ที่ร่วมกับคณะราษฎร และมีความใกล้ชิดกับอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ และใกล้ชิดกับหะยีสุหลงด้วย หลังการอิวัตน์ 2475 แชมก็มีส่วนอย่างมากในการคุยกับปรีดีในเรื่องการดูแลมุสลิมต่างๆ โดยเฉพาะทางใต้ แต่เมื่อดูงานเขียนแล้วทั้งแชมและหะยีสุหลงแทบจะไม่มีปรากฏเลย เป็นรุ่นที่ไม่ปรากฏงานเขียนมากนัก

รุ่นที่ 2 ปัญญานมุสลิมเจียบไปพักใหญ่ แต่หลังจากการปฏิวัติวัฒนธรรมอิหร่านในปี 2522 จนถึงเหตุการณ์ 9/11 โลกทัศน์งานเขียนเปลี่ยนไปอย่างมาก มีการพูดถึงอิสลาม และเน้นแนวทางปฏิวัติวัฒนธรรมจำนวนมาก การคลุมฮิญาบเริ่มเกิดขึ้นหลังจากการปฏิวัติอิหร่าน หนังสือแปลเริ่มมากขึ้นโดยปัญญานมุสลิมโดยเฉพาะเรื่องการเมืองการปกครอง ทั้งที่แปลอย่างไม่เป็นทางการและอย่างเป็นทางการ เกิดสำนักพิมพ์ขึ้นเพื่อที่จะแปลหนังสือ ซึ่งในตอนแรกไม่ได้พูดถึงการเมืองการปกครองโดยตรง แต่จะพูดเรื่องวัฒนธรรมอิสลาม งานเขียนชุดนี้ก่อนเหตุการณ์ความรุนแรง 9/11 เป็นการเคลื่อนไหว และถูกอธิบายผ่านหนังสือ “วารสารทางนำ” เป็นหนังสือพิมพ์ของมุสลิมที่ออกมายุคหนึ่งมีงานเขียนที่เผยแพร่อยู่บ้าง แต่ก็ยังไม่ได้พูดถึงประชาธิปไตยหรืออำนาจรัฐโดยตรงเท่าไร หยิบยกแต่กรณีต่างประเทศมาเท่านั้น เพราะตอนนั้นยังกลัว

คนมุสลิมไม่กล้าพูดถึงเรื่องอำนาจอธิปไตยเรื่องวิพากษ์วิจารณ์ระบบการเมืองไทยโดยตรงเท่าไร เพราะกลัวว่าจะกระทบต่อตัวเอง แม้งานเขียนเรื่องการเมืองการปกครองในระบบอิสลามเองก็แทบจะไม่มีอยู่ในตรงนี้ แต่ปัจจุบันนั้นมีมากขึ้น

ส่วนที่ต้องการเน้นคือ การพิจารณารุ่นที่ 3 ที่เรียกว่า “อิสลามานูวัตร์” (Islamization) ตั้งแต่เหตุการณ์เมื่อปี 2544 (เหตุการณ์ 9/11) จนถึงปัจจุบัน ทำให้งานเขียนของปัญญานมุสลิมถูกผลิตออกมามากขึ้น พูดถึงเรื่องประชาธิปไตย พูดถึงอำนาจรัฐมากขึ้น

การพิจารณาปัญญานมุสลิมรุ่น 3 มองผ่านการก่อตัวของระบบการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ปัญญานมุสลิมเปิดพื้นที่ทางการเมืองมากขึ้น กลุ่มรุ่นที่ 3 ไม่ได้เรียนเรื่องศาสนาโดยตรง เช่น ผ่านจากโรงเรียนสาธิต โรงเรียนมัธยมทั่วไปและผ่านเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆ กลุ่มรุ่นนี้เขียนการเมืองประชาธิปไตยในอิสลามมากกว่าคนที่ศึกษาศาสนาอย่างเดียว

ปัญญานมุสลิมหากจะแบ่งก็สามารถแบ่งได้อีก 2 พวกคือพวกที่ศึกษาศาสนาอย่างเดียวก็เป็นที่เคารพไป

สายที่ 2 ศึกษาเรื่องสามัญอย่างเดียว ศึกษาเรื่องทางโลกอย่างเดียว แต่รุ่นที่ 3 มีความสำคัญมาก ผ่านการศึกษาทั้งศาสนาและสามัญด้วย รวมทั้งหาความรู้ด้านศาสนามากขึ้น ดังนั้นงานเขียนของกลุ่มที่ 3 นี้ จึงพบเห็นได้มาก ในที่นี้จึงนำมาเสนอโดยพิจารณาจากงาน 16 ชิ้น ที่มาจากโครงการคนหนุ่มสาวกับมุสลิมในโลกสมัยใหม่ ที่รวบรวมนักวิชาการมุสลิม 16 คนที่สอนอยู่ในมหาวิทยาลัย เป็นงานเขียนที่ตรงที่สุด ซึ่งยังไม่ได้ดีพิมพ์ แต่กำลังจะเผยแพร่

งานเขียน 16 ชิ้นนี้พูดถึงโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ สมัยนิยม การสร้างความรู้ในโลกอิสลาม พลวัตการศึกษา จนถึงประชาธิปไตย

ทั้งนี้ หลังจากเหตุการณ์ 9/11 พบว่าในมหาวิทยาลัยไทย มีสถาบันที่ศึกษาเรื่องอิสลามอยู่มาก เช่น การพัฒนาจากวิทยาลัยอิสลามยะลา จนเป็นปาดอนิยูนิเวอร์ซิตี อยู่ที่ปัตตานี มีวิทยาลัยอิสลามอยู่ที่ มอ.ปัตตานี มีศูนย์มุสลิมศึกษาอยู่ที่สถาบันเอเชียศึกษา ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีโครงการจัดตั้งอิสลามศึกษาที่มหาวิทยาลัยทักษิณ มีสาขาที่เปิดย่อยๆ ที่ราชภัฏใน กทม. ฯลฯ การเกิดขึ้นของศูนย์ต่างๆ ซึ่งหลังจากเหตุการณ์ 9/11 ก็มีการพูดถึงประชาธิปไตยกันมากขึ้น

มีคนทัศนที่ว่าประชาธิปไตยไม่ใช่คำตอบ แต่เป็นเครื่องมือของการต่อรอง

จากงานเขียน 16 ชิ้นนั้น พบมีทัศนที่ว่าประชาธิปไตยไม่ใช่คำตอบ แต่เป็นเครื่องมือของการต่อรองของความเป็นมุสลิมในสังคมไทย ทั้ง 16 บทความ พูดถึง 2 แนวทาง แนวทางแรกพูดถึงกระแสฟื้นฟูหรือกระแสอิสลามบริสุทธิ์ พยายามเอาแนวความคิดอิสลามดั้งเดิมเข้ามาในสังคมไทย กับอีกแนวทางคือ เกิดการตีความศาสนาอิสลามมากขึ้น เช่น งานของ อ.สราวุฒิ อารี ที่พูดถึงอิสลามกับแนวความคิดทางโลก หรือ “secular” เพื่อเรียกร้องให้สังคมมุสลิมมีการตีความมากขึ้นเนื่องจากการมีปัญหาใหม่ๆ มากขึ้น

สิ่งที่พบอีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ เวลาพูดถึงประชาธิปไตย มุสลิมไทยจากงานเขียนเหล่านั้นมองเป็น 2 อย่าง

1. ประชาธิปไตยไม่ใช่อิสลามเลย ไม่ใช่ระบบศาสนา หรือมาจากพระเจ้าเป็นเจ้าของ
2. ประชาธิปไตยเป็นส่วนหนึ่งของอิสลาม เราสามารถใช้พื้นที่ประชาธิปไตยในการต่อรองได้

มีการอภิปรายกันมากในเหล่าปัญญาชนมุสลิมว่าจะเอาอย่างไรกับประชาธิปไตย นำเอาแนวคิดเรื่องของประชาธิปไตยมาเป็นข้อถกเถียง ซึ่งส่วนใหญ่มีรูปแบบเป็นการจัดงานสัมมนา

ประการต่อมา งานเขียนใน 16 ชิ้นที่วิเคราะห์ พบว่ามีหลายชิ้นที่อธิบายเรื่องอัตลักษณ์ของมุสลิมกับชนดิธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคมไทย เช่นงานเขียนของอาจารย์คนหนึ่งที่ชอบแก่น เขียนถึงมุสลิมในอีสาน ที่มีการต่อรองเรื่องอัตลักษณ์ มีการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของมุสลิมในอีสาน เป็นต้น งานเขียนบางส่วนพยายามเสนอหลักการประชาธิปไตยในโลกอิสลาม พยายามจะเสนอระบบวิธีคิดแบบใหม่ที่เรียกว่า ชูรอ หรือการเลือกตั้งในอิสลามขึ้นมาเพื่อจะเติมเต็มไม่ให้ขาดหลักการ เป็นการอธิบายว่าใช้

หลักการบางอย่างที่มากกว่าการเลือกตั้ง

ไม่ยอมรับประชาธิปไตยอย่างสนิทใจ แต่เป็นเวทีเสนออัตลักษณ์ เสี่ยงความรุนแรง

จากงานเขียน 16 ชิ้น ชี้ให้เห็นว่าปัญญาชนมุสลิมไทยมีแนวโน้มที่จะไม่ยอมรับอย่างสนิทใจกับระบบประชาธิปไตย แต่ก็แสดงออกมาว่าประชาธิปไตยสิ่งที่สำคัญ เนื่องจากเป็นเวทีที่ยอมรับให้สามารถหลีกเลี่ยงความรุนแรง เป็นช่องทางที่สามารถเสนออัตลักษณ์ทางการเมืองของตัวเองได้

ปัญญาชนมุสลิมมีงานเขียนที่เรียกร้องให้รัฐบาลและสังคมไทยเข้าใจอัตลักษณ์ของมุสลิม แต่ก็มีคามอิทธิพลเหลือพอสสมควรเนื่องจากภาพลักษณ์ที่อาศัยราชสำนักมาตลอด แม้จะมีกรณีของแหม่ม พรหมยงค์ ที่เข้าร่วมในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่หลังจากนั้นไม่มีผู้นำมุสลิมที่แตกออกจากราชสำนัก มีแต่สายประเพณีประนอมตลอดมา

พิจารณาปัญญาชนมุสลิมในประเทศไทย จาก 3 รุ่น จะพบว่า โดยเนื้อหา ปัญญาชนมุสลิมรุ่นที่ 1 มีความเข้มข้นของการเคลื่อนไหวมากกว่ารุ่นถัดมา ทั้งรุ่น 2 และ 3

ปัญญาชนมุสลิมไทยไม่ค่อยแคร์ประชาธิปไตย

ท้ายที่สุด จะเห็นว่าการเมืองอัตลักษณ์ของมุสลิมไม่มีแนวโน้มที่เป็นอุปสรรคกับปกครองในระบบประชาธิปไตย แต่ก็พูดได้อีกทางหนึ่งว่าปัญญาชนมุสลิมไทยไม่ค่อยแคร์ประชาธิปไตย อย่างเช่นการรัฐประหารที่เกิดขึ้นเมื่อปี 2549 กลับพบว่า ปัญญาชนมุสลิมนิ่งเฉย ไม่ได้พูดอะไร

งานที่ศึกษาทั้งหมด 16 ชิ้นซึ่งเป็นผลผลิตของปัญญาชนมุสลิมในรุ่นที่ 3 นั้นมองว่าประชาธิปไตยไม่ใช่คำตอบ แต่เป็นวิธีการหนึ่งที่จะอยู่ในสังคมไทยในปัจจุบัน มีการพูดถึง Islamization มีชุดความคิดที่สำคัญในการนำมาอธิบาย อย่างเช่นเรื่องของการเมืองการปกครอง เรื่องเศรษฐกิจ โดยใช้พื้นที่เหล่านี้และตีความให้เข้ากับ Islamization มากขึ้น ดังนั้นปัญญาชนยุค 3 เน้นเรื่องของ Islamization พูดถึงอิสลามกับประชาธิปไตยมากขึ้น โดยพยายามพูดถึงการใช้อำนาจในการออกแบบระบบการเมืองการปกครองมากขึ้น

อัลพิจร์ (รุ่งอรุณ)

ครั้นเสรีภาพถูกปลดปล่อย
จิตวิญญาณแม้เจ็กรา ทว่าสงบ
อยู่ดีธรรม อำนาจอันจอมปลอม
ปลิ้นปล้อนปลิ้นจับคร่าอิสรภาพ
ณ รุ่งอรุณอันสดเจียบ
ความยุติธรรมมองลอด
ช่องที่นกน้อยแอบทำรัง
แสงรำไรสาดส่อง
ทะลุผ่านลงสู่พื้น
เสียงก้องกังวาน
อัลกุรอานอันไพโรจน์
และเสียงดรวนที่ถูกปลด
ไขล้นดาลกุญแจ
นักโทษชายก้าวเท้า
พ้นเงื้อมทมิฬเลวชาติ
สักก็คนต้องถูกจองจำ
สักก็คนต้องถูกอุ้มฆ่า
สักก็คนต้องถูกสงสัย
สักก็คน สักก็คน ที่คน
ต้องกลายเป็นแพะ รับบาป
จากความโหดชั่ว
กระหายหิวของอำนาจ
พันธนาการอันตรธาน....
ปลาสนาการเสียสิ้น

โดย ชะการีย์ยา อมตยา

